

100302

En del av historien vi lite kjente

I 1931 UTKOM en liten bok på Gyldendals forlag: «Sår som ennå blør», skrevet av en Tysklandsstudent fra Hauge-sund, Karo Espeseth. Boken og forfatteren ble ufyselliggjort i Morgenbladet. 52 år etter kommer forlaget med en ny bok av samme forfatter: «Livet gikk videre». Denne blir ikke stigmatisert i Morgenbladets spalter. Karo Espeseth har skrevet en uhyre interessant bok, jeg tror hun fjerner en skjerm for en del av verden som nordmenn stort sett er fullstendig uvidende om. Tidlig i boken forteller hun hvordan hun under et møte med en britisk Georgia-spesialist ble klar over at georglerne utgjør en etnisk enhet, en nasjon med egen tradisjon og kultur. Karo Espeseth trodde dengang som dagens vest-europeere flest i dag at georglerne og en lang rekke andre folkeslag gjemt bak Moskva-imperiets dype grenser egentlig er russere eller en «slags russere».

Ikke-russere

Forfatteren beretter om de 800 000 ikke-russere fra sovjetisk område som kjempet i Wehrmacht under den annen verdenskrig og de 200 000 SS-offiserer og menige. Disse var ikke landssvikere eller forrædere som det er behagelig å mene. Det var turkmener, kaukasere, tartarer, ukrainere, kosakker, armeniere, aserbajdsjanere, kalmukker som så en mulighet til å få sin nasjon selvstendig, sitt land fritt gjennom allianse med Hitlers krigførende Tyskland. Uhyre interessant er Karo Espeseths beskrivelse av de mange nasjonalkomiteer med nær eksilregjeringsstatus som ble opprettet i Tyskland i begynnelsen av 40-årene.

Samtidig forklarer hun hvorfor Hitler-regimet ikke maktet å utnytte dette potensialet som falt ned i dets hender. Årsaken var bare en: - Stupid uvidenhet. Propagandistene fra dr. Goebbels ministerium hadde tutet sine ariers ører fulle med «herrefolk» og «unter-menschen». Det er helt patetisk å lese om ukrainernes omfavelse av de tyske okkupasjonstropper, og hvordan en pøbel av en «Gaul-leiter» raskt snudde er-potensiell medspiller til fiende.

Parveny-stat

I like stor grad kommer den hitlerske parveny-stat frem når forfatteren opplyser at lærere ved mullaskolen i Dresden (hvor stormuftien av Jerusalem var åndelig leder), mente de skulle forsone (muslimske) suniter og skiiter i en hånd vending. Et skille som har bestått siden Muhammeds død.

Den totale innsiktsmangel hos Hitlers skutilsveiner illustrerer Karo Espeseth i sin beretning om general Vlassov. Denne (sovjetisk)rus-

siske general som ønsket å gjøre krigsinnsats på tysk side ble ikke estimert, han gikk lenge arbeidsløs i krigens Tyskland. Men i 1944 øynet Heinrich Himmler Vlassov som «det tredje rikets» redningsmann. Ti divisjoner skulle mobiliseres under Andrej Vlassovs kommando. Tyskerne regnet med at de «ikke-russiske» øst-folkeslagene ville slutte opp om Vlassovarmeen. Det skjedde ikke, georgiere, kalukker, turkmener, armenere ville ikke. Vlassovarmeen ble aldri maktfaktor.

Østministeriet

Karo Espeseth har skrevet sine memoarer. Hun begynner med å skrive om seg selv som hovedperson, men stadig overtar i beretningen hennes mann, balter-tyskeren, professor Gerhard von Mende rampelysplassen i beretningen. Professoren kjempet for øst-europeerne, for øst-minoritetene, flyktninger og frivillige i det tyske rike. Han var åpenbart anti-nazist samtidig som han arbeidet hårdt for å skaffe Tyskland allierte og militære støttespillere.

Det persongalleri forfatteren bringer frem i sin memoarbok er fascinerende. Hun skriver historie når hun fra sin vinkel forteller om attentatmennene som forsøkte å likvidere der Führer i 1944, om Werner von Braun, om grev Gottfried Bismarck (jern-kanslerens sønnesønn). Hun gir også raske glimt av Hans Wilhelm Scheidt (mannen som fikk Quisling til å iverksette «statskupp» 9. april 1940), dr. Gudbrand Lunde, Jonas Lie, Viljam Haggellin, Hans S. Jacobsen, Finn Søren, Vidkun Quisling. Og det er interessante streif.

Forfatterens antydninger om motsetningene i hitlerregimet virker også noe mer nyansert enn vi vanligvis leser.

Stor tragedie

Karo Espeseth vier noe av sin bok til den skjebne som ble «øst-nasjoner» til del. Det er rystende lesning. Statsmennene i Jaltakonferansen gav Moskva eiendomsretten over turkmener, kaukasere, baltere, rutener, ukrainere og mange med dem. Vi, amerikanere, briter, franskmenn deporterte disse mennesker, lot russerne bemektige seg dem, samtidig som moskovitene utraderte deres historie og la Slovakia, Ungarn, Polen med flere land under sitt åk.

Jeg makter ikke å fremstille det så innsiktsrikt som Karo Espeseth. Derfor må jeg bare anbefale hennes bok.

Karo Espeseth
Livet gikk videre
Gyldendal N. Forlag.